

ASPECTS OF THE EVOLUTION OF THE INTERETHNIC, INTERCULTURAL AND INTER- CONFESSIONAL DIALOGUE IN DOBRUJA

Case
Study

Keywords

Multiculturalism;
Minority;
Universality;
Dialogue;
Ethnic group;

JEL Classification

I20, K49, Z12

Abstract

The study "Aspects of the evolution of the interethnic, intercultural and inter-confessional dialogue in Dobruja" intends to offer an analysis of the dialogue in Dobruja society through a comparative research, a discernment of the particularities, of the differences; the analogy is meant to facilitate the synthesis, the vision of the ensemble. Unfortunately, the historical circumstances, the local and continental geography placed Dobruja under the sign of transit space destiny that was strategic in the arsenal of the hegemony policy of the European Powers, which put, in other terms, the evolution of its integration in the construction of the Romanian national state. The author intends to value, on the one hand, the specificity of Dobruja in the Romanian geography, with its historical, political, spiritual, economic reflexes and, on the other hand, the projection of the Dobruja space on a European scale, together with geopolitical implications.

INTRODUCERE

Chiar dacă teritoriul cuprins între fluviul Dunărea și Marea Neagră s-a constituit într-un adevărat subiect contradictoriu în cadrul problemelor de natură istoriografică, totuși istoria confirmă cu prisosință implicarea lui majoră în istoria europeană.

Fie oprimați și obligați să-și câștige dreptul la supraviețuire sub stăpânirea otomană, fie constrânși de folosirea unei limbi nespecifice ethosului românesc, românii din Dobrogea au trăit drama unui mare decalaj civilizațional și cultural față de Europa, dar acest lucru nu i-a împiedicat să se dezvolte în limitele lor naționale, plămădind o cultură sănătoasă, profundă, sinteză a culturilor cu care a luat contact, pregătind o puternică răbufnire în secolul al XIX-lea.

În cadrul acestei abordări istorice nu s-a trecut cu vederea faptul că diversitatea și dispersia etnică au temporizat nașterea sentimentului de solidaritate care conferă coeziune, țel, identitate unei comunități dar totodată au condus la o reală maturizare a dialogului interetnic, intercultural și interconfesional, variațiile și contradicțiile atât de bine reprezentate de societatea dobrogeană manifestându-se într-un perfect echilibru, forme de exprimare a unor corelații organice (Achimescu, 2006).

DOBROGEA – CONSIDERAȚII DIN PERSPECTIVĂ INTEGRATOARE

Așa cum am semnalat deja, în ultimele secole „teatrul pontic” s-a constituit într-un adevărat subiect contradictoriu nu doar în cadrul problemelor de natură istoriografică, ci și în confruntările de ordin politic, militar-strategic sau economic. Evident că toate aceste tensiuni au și un substrat cultural, ele apărând, de cele mai multe ori, pe fondul unei necunoașteri a celuilalt sau a unei cunoașteri subiective, pe fondul unor decalaje culturale și civilizaționale enorme și mai ales pe lipsa unui dialog onest inter-religios și intercultural (pentru acceptarea alterității).

Astfel, Dobrogea a ajuns în centrul atenției oamenilor politici ulterior anului 1878, când țara vecină, Bulgaria, a reușit să o includă, prin intermediul Tratatului de la San Stefano, în cadrul Marelui Regat al Bulgariei, teritoriul său fiind perceput, în perspectiva bulgară, drept moștenirea legitimă primită de la puternicul Imperiu Otoman.

Ulterior, prin intermediul Tratatului de la Berlin, Dobrogea s-a transformat într-o monedă de schimb pentru România, în negocierile purtate cu Rusia și în urma cărora a fost pierdută Basarabia.

Un moment important pentru demografia Dobrogei îl constituie unirea acesteia cu România, așa după

cum bine se cunoaște evenimentul derulându-se la finalul războiului de independență ce a avut loc în perioada anilor 1877-1878.

Actul unirii a fost consfințit la data de 13 iulie 1878, prin intermediul Tratatului de la Berlin. Pentru a se uni cu Dobrogea, România s-a văzut nevoită să cedeze Basarabia de Sud (respectiv județele Ismail, Bolgrad și Cahul) Rusiei, Basarabie pe care o avea din anul 1856, cu ocazia Războiului din Crimeea (Rădulescu și Bitoleanu, 1998).

Așadar, prin poziția sa în geografia locală și continentală, Dobrogea s-a dovedit, după cum am arătat, o adevărată placă turnantă a marelui trafic și strategiei politice (Brătianu, 1988).

CONSOLIDAREA ADMINISTRATIVĂ ȘI STABILIREA CIVILIZAȚIEI ÎN DOBROGEA

Unirea Dobrogei cu România s-a produs ulterior unirii Moldovei cu Țara Românească (anul 1859), moment ce a marcat noi tendințe în noul format stat român. Nu același lucru se întâmpla și cu românii ce trăiau pe teritoriul Dobrogei, ale căror drepturi naționale nu se puteau exercita în interiorul unei regiuni dominate de Imperiul otoman.

În ciuda faptului că încă din anul 1876, cu prilejul adoptării Constituției, în cadrul regimului juridic otoman se prevăzuse, la modul formal, egalitatea tuturor cetățenilor în drepturi (indiferent de religie), acest aspect nu a împiedicat ascensiunea diverselor naționalități existente pe teritoriul dobrogean la nivel european.

Așa se face faptul că în cursul anului 1876 au început să izbucnească o serie întreagă de răscoale naționale în Bulgaria, în Herțegovina, dar și în Bosnia, efectele acestora resimțindu-se și la nivelul teritoriului dobrogean. Demn de semnalat este faptul că Rusia a avut interesul să susțină, prin toate mijloacele, toate mișcărilor îndreptate împotriva otomanilor în zona balcanică, în încercarea de a declanșa un conflict armat cu Imperiul Otoman, ceea ce i-ar fi crescut șansele la avansarea înspre sud a Imperiului rus (cu mențiunea că intenția lui Alexandru al II-lea era ca după fragmentarea Imperiului Otoman să pună stăpânire pe Basarabia).

În a doua jumătate a anului 1876 Rusia a început să poarte discuții cu România (respectiv în cadrul întâlnirii avute în localitatea Livadia din peninsula Crimeea), în vederea obținerii permisiunii de traversarea teritoriului românesc, în drumul său spre Turcia.

Vădit speriată de o eventuală invazie a rușilor, Turcia a luat decizia de a le ordona autorităților din zona Dobrogei retragerea populației musulmane în partea de sud a Valului lui Traian, în paralel cu distrugerea localităților prin care urmau să treacă armatele rusești. De asemenea, s-a luat și decizia întăririi tuturor efectivelor militare otomane

existente în jurul cetăților situate la zona de frontieră cu România.

Câteva luni mai târziu din momentul declanșării negocierilor de la Livadia, s-a semnat la București (respectiv la data de 4 aprilie 1877) între România și Rusia, convenția prin care armatelor ruse li se permitea traversarea teritoriului României, în drumul acestora înspre Balcani, cu obligativitatea respectării integrității teritoriale.

După numai șapte zile, primele forțe armate ale Rusiei au traversat frontiera României, ocupând poziții la Galați, la Brăila și la Reni, Turcia amplasându-și și ea pe Dunăre, în zona porturilor mari, numeroase vase de război. Prima atacată de proiectilele Turciei a fost Brăila, ofensiva ruso-română distrugând numeroase nave turcești, în paralel cu blocarea unor elemente cheie de pe gurile Dunării, prin scufundarea controlată a navelor umplute cu balast.

După ce armata turcă a luat decizia de a-și retrage flota din Silistra și Sulina, Rusia a început debarcarea trupelor sale în zona Dobrogei, primele forțe rusești intrând în Zimnicea în 23/24 iunie (Rădulescu și Bitoleanu, 1998), sub comanda generalului Zimmermann.

Prima localitate ocupată de forțele Rusiei a fost Măcinul, ceea ce i-a determinat pe turci să se retragă înspre Babadag, Tulcea și Hârșova și Tulcea, principalul scop al acestora vizând distragerea atenției inamicilor de la mișcările trupei principale spre zona sudică a fluviului Dunărea.

În ciuda tuturor tertipurilor, ultimul teritoriu ocupat de turci în zona dobrogeană, Constanța, a fost ocupat de forțele rusești la jumătatea lunii iulie, ulterior pierderii luptei de la Plevna și semnării armistițiului din luna ianuarie a anului 1878 teritoriul dobrogean fiind eliberat de forțele turcești.

Ulterior, în data de 19 februarie 1878, a fost semnat Tratatul de pace de la San Stefano, în cadrul acestuia recunoscându-se independența României, a Muntenegrului, a Serbiei, ca și autonomia Bulgariei.

În ceea ce privește Turcia, acesta a fost obligată la plata unor despăgubiri de război către Rusia (valoarea acestora fiind de 1.400.000 ruble dintre care nu mai puțin de 1.100.000 ruble urmau să fie scăzute din despăgubiri, ca și contravaloare a sangeacului Tulcea), în vreme ce Rusia a cedat României teritoriul Dobrogei la schimb cu Basarabia de sud, teritoriu ce-i fusese retrocedat ulterior conflictului armat din Crimeea.

Astfel, România a avut de ales între două teritorii românești, toate demersurile diplomaților privind modificarea variantei ce avantaja injust Rusia fiind sortite eșecului.

La jumătatea anului 1878 (respectiv în primele zile ale lunilor iunie și iulie), la Berlin, sub auspiciile celebrului cancelar german Otto von Bismarck, s-a desfășurat un Congres la care au participat toate

cele șapte puteri ale Europei și la care România a putut să ia parte numai ca observator, la ședințele ce au vizat-o în mod direct. Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu au reușit să ia parte la lucrările Congresului din data de 9 iunie 1878, ocazie cu care au prezentat reprezentanților puterilor europene un memoriu ce conținea cinci puncte și în care se revendicau Insula Șerpilor și insulele din Delta Dunării, atrăgându-se atenția că Rusia încălcase prevederile acordului încheiat la Livadia. Ulterior, partea rusă și-a arătat disponibilitatea pentru acordarea despăgubirilor financiare și teritoriale ca urmare a încălcării acestui acord, fără a renunța la teritoriul sudic al Basarabiei, spre dezaconcordul total al celebrului I. C. Brătianu, care militase pentru menținerea integrității teritoriale a României.

Într-un final, părțile au reușit să ajungă la un acord, fiind semnat Tratatul de la Berlin, ce includea și câteva dispoziții (respectiv cele incluse între articolul 22 și 46) privind România, României fiindu-i recunoscută independența totală în raport cu Turcia, în paralel cu atribuirea Dobrogei, incluzând Delta Dunării, districtele Sulina, Medgidia, Chilia, Mahmudia, Tulcea, Isaccea, Măcin, Hârșova, Babadag, Kiustenge și sangiacul Tulcei, acestora adăugându-li-se și teritoriul sudic al Dobrogei, demarcat de localitățile Mangalia și Silistra (A.M.A.E, fond Războiul de independență 1877-1878, vol. 82, dosar 71c.).

Demn de menționat este faptul că prin intermediul Tratatului de la Berlin, ce a fost încheiat în luna iulie a anului 1878, s-a reușit consfințirea independenței României, cu condiționarea cedării Basarabiei, teritoriul mult râvnit de puternica Rusie. Astfel, în conținutul articolului 14 al documentului anterior menționat, României i-au fost atribuite insulele din Delta Dunării, ca și „Insula Șerpilor, Sangeac-ul Tulcea, cuprinzând districtele Kilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Kustenge și Medgidia” (*Independența României*, 1977) și implicit „ținutul situat la sudul Dunării până la o linie care plecând de la răsărit de Silistra răspunde în Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia” (*Independența României*, 1977).

Momentul pierderii zonei de sud a Basarabiei ca urmare a Tratatului de la Berlin a fost, așa cum s-a mai menționat, contestată de influenții români ai acelor vremuri, schimbul teritorial dezavantajos pentru România fiind impus de marile forțe politice ale Europei (Giurescu, 1966).

La începutul toamnei, autoritățile române au părăsit Cahulul, Ismailul și Bolgradul, iar urmare a dispozițiilor incluse în Tratatul de la Berlin, Rusia a pus stăpânire pe Basarabia începând cu data de 1 octombrie. În paralel, România a declanșat procedurile pentru alipirea Dobrogei, autoritățile române alocând fondurile necesare realizării unirii

și reorganizării, cu delimitarea zonei de frontieră cu statul vecin, Bulgaria.

Înainte acestui moment deosebit de important pentru ulterioarele fluctuații sesizate în cadrul populațiilor existente pe teritoriul dobrogean, în zonă predominau românii, care reușiseră să își consolideze poziția nu doar în domeniul economic teritorial, ci și în cel cultural, așa cum se poate constata la o simplă analiză a diverselor statistici și surse documentare existente din acea perioadă.

Dintre acestea se remarcă statistica ce îi poartă semnătura lui Ion Ionescu de la Brad, ce a fost realizată în anul 1850, la îndemnul autorităților turce, în urma informațiilor adunate din teren reieșind faptul că aproape o treime din totalul populației din zona Dobrogei era reprezentată de români.

În seria documentelor edificatoare cu privire la populația din Dobrogea îl reprezintă și statistica întocmită de celebrul general Beloțercovici, comandantul Administrației Sangeacului Tulcea, ulterior retragerii turcilor după momentul 1878, în conținutul acesteia românii poziționându-se din nou pe prima poziție (cu un procent de peste 35%), acestora urmându-le bulgarii, rușii, grecii, dar și evreii, armenii, germanii și rromii.

Momentul unirii României cu Dobrogea a fost primit cu mare bucurie și de către marea majoritate a etnicilor din zonă, oficialii turci primind anterior, în timpul numeroaselor tratative purtate anterior finalizării păcii de la San Stefano, numeroase cereri și solicitări privind neanexarea teritoriului în ceea ce avea să fie numită „Bulgaria Mare”.

Momentul predecesor unirii se regăsește consemnat și în cadrul raportului întocmit de către Ioan Murgescu, care, în calitate de comandant al flotilei române, cu ocazia realizării unor inspecții în porturile din zona Dobrogei, consemna că „toate populațiile române, grece, turce și tătare așteaptă cu nerăbdare ocupațiunea Dobrogei de către români și în toate locurile în care am fost mi-au mărturisit că se găsesc fericiți că Dobrogea și Mangalia s-au dat României” (Rădulescu și Bitoleanu, 1979).

În același raport se mai menționează și că în anumite zone, respectiv, „la Kavarna și Varna și chiar la Constantinopol stau gata sute de familii turce și tătare să se întoarcă în Dobrogea la casele lor, îndată ce vor veni românii” (Rădulescu și Bitoleanu, 1979).

Ulterior realizării unirii și integrării în statul român a Dobrogei, s-a remarcat fenomenul emigrării unei părți din populația turcă în Turcia, în ciuda măsurilor pe care le-au luat autoritățile din România pentru a stopa acest exod al populației turco-musulmane. Fenomenul migrației turcilor în țara de origine nu s-a atenuat, ci dimpotrivă, ulterior anului 1923 el se va înscrie pe un traiect ascendent (anul în care Republica Turcia și-a proclamat independența). Declanșarea celebrei reforme ale lui Mustafa Kemal (supranumit

„părinte” al Turciei moderne), ce îndemna întreaga populație turcă, ce se afla încă în zonele deținute pe vremuri de Imperiul Otoman, să își aducă contribuția la consolidarea noului stat conturat a accelerat și el acest proces al migrației populației turcești.

Conflictul din perioada 1877-1878 a constituit un moment deosebit de important pentru întreaga populație turco-musulmană din zona Dobrogei, atât prin prisma siguranței, cât și a stabilității, documentele acelor vremuri consemnând un exod masiv al acesteia.

Astfel, conform documentelor vremii, nu mai puțin de 50 de mii de musulmani ar fi emigrat la finele lunii aprilie a anului 1878 la Adrianopol, venind din zona Rumeliei Orientale” (Arbore, 1930), în vreme ce în raportul guvernatorului Stolypin (de profesie general), numărul musulmanilor ce au emigrat în vara aceluiași an 1878 din Dobrogea și nordul Bulgariei a atins valoarea de 160 de mii: „Din acești 160.000 prea puțini s-au mai întors înapoi, așa după cum arată generalul Stolypin în raportul său amintit; iar aceștia când au venit pe la locurile de unde plecase, și-au găsit locuințele ocupate de Bulgarii emigrați din Tracia și Macedonia după îndemnul și ajutorul autorităților rusești” (Arbore, 1930).

Statistica privind exodul populației musulmane are alte dimensiuni în opera publicistului Ubicini, care menționa într-o lucrare din anul 1880 că numărul cetățenilor musulmani ce și-au abandonat terenurile și locuințele, plecând înspre Istanbul și Edirne a fost de aproape 250 de mii, mai mult de jumătate dintre aceștia fiind turci din zona Rumeliei Orientale (respectiv teritoriul bulgăresc de astăzi), restul provenind din zona Dobrogei (Agrigoroaiei, Benditer și Boicu, 1980).

Despre efectele pe care războiul le-a avut asupra populației musulmane din zona Dobrogei au vorbit și ziarele celor timpuri, un periodic constantinopolitan relatând pe larg despre sărăcia din zonă, despre ruinarea așezărilor ce se remarcă pe vremuri prin bogăție și prosperitate, despre câmpurile pustiite, despre dezordinea înregistrată la nivel public (urmare a administrării armatei ruse), precum și despre nesiguranța sesizată în rândul populației mahomedane, ce era „ruinată aproape cu desăvârșire” (Farul Constanței, 1881).

Așa cum se poate remarca, cea mai afectată a fost populația majoritar musulmană, ale cărei așezări au avut mult de suferit, condiții în care mare parte din aceasta a luat decizia de a emigra, ulterior instalării administrației părții române aceasta începând să revină la vechile locuințe.

O abordare interesantă este regăsită și în conținutul raportului semnat de Sergiu Candiano, înregistrat la data de 20 septembrie a anului 1878, ce include numeroase note, ca și concluzii ce vizează organizarea teritoriului dobrogean, raport ce s-a constituit în bază a proiectului dedicat conceprii

viitoareii legi de organizare în Dobrogea și care preciza că urmare a părăsirii de către musulmani a caselor „în timpul răzbelului și că până în prezent și nimic nu i-au întors, mulțime de locuitori dobrogeni și chiar și din alte părți s-au întors prin satele nearse” (Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), dosarul 263 din anul 1878, fila 38).

Fenomenul emigrării musulmanilor din Dobrogea, în perioada derulării războiului de independență a fost surprins și în declarațiilor oficiale vizând Constanța, în cursul anului 1916 amintindu-se, cu privire la localitatea Gura Dobrogei, că din localitatea Cavarcik a fugit toată populația de origine turcă, locul acesteia fiind luat de ruși (Ciachir, 1977).

Populația turcă a părăsit, în aceeași perioadă, și satul Cogea, în vreme ce localitatea Țepeș Vodă (pe vremuri Chiorceșme) a rămas fără locuitorii tătari, ce au emigrat în Turcia, iar din localitatea Tichilești toți tătarii au emigrat în zona Asiei sau în importante localități din Turcia (Ciachir, 1977).

Unii autori sunt de părere că fenomenul emigrării a fost accentuat și de momentul instaurării în Dobrogea a administrației rusești, după controversatul decret din ziua de 1 iulie a anului 1877, aceasta impunându-se pe parcursul mai multor luni, perioadă în care sangeacul Tulcea a fost împărțit în mai multe ocoale, respectiv ocolul Tulcea, Constanța, Măcin, Medgidia, Cernavodă, Babadag, Hârșova și Sulina.

În perioada administrației ruse, la conducerea sangeacului Tulcea s-a aflat generalul rus Beloțercovici, ce deținea funcția de guvernator, printre măsurile adoptate fiind și obligativitatea circulației monedei rusești, aceasta impunându-se pe măsură ce armata rusă avansa în teritoriu, în detrimentul monedei turce.

În Constanța, conform unui raport semnat de un agent consular francez, la începutul lunii august a anului 1877, existau consiliile civile și judiciare, pe care autoritățile rusești le numeau „prin alegere” (Stanciu, 1993), ele fiind conduse de ofițeri ruși.

Așa după cum deja s-a menționat, războiul de independență a fost momentul declanșării instalării administrației române pe teritoriul Dobrogei, în paralel realizându-se și o stabilizare a civilizației. Ulterior acestui moment, până în preajma primei conflagrații mondiale, s-a reușit consolidarea administrativă în zonă, ca și stabilizarea civilizației. Trebuie luat în calcul caracterul dominației otomane, diferit în Dobrogea față de Principate și, cu atât mai mult, față de stăpânirea austriacă din Transilvania.

Fenomenul de „orientalizare” a fost aici mai pregnant, cu implicații asupra formelor de manifestare a culturii, a permeabilității la nou a societății, a evoluției mentalităților. Rolul militar conferit Dobrogei a potențat trăsăturile conservatoare până la anacronism ale regimului otoman, îndepărtând-o de valorile culturii,

ideologiei, mentalităților apusene, tot mai avid absorbite în societatea românească din stânga Dunării.

Iată de ce, difuziunea culturii în Dobrogea s-a realizat multă vreme și într-o perioadă de semnificative prefaceri în spirit național în celelalte provincii românești, predilect prin filieră populară, prin mocani. Absența pentru multă vreme a elitelor locale a lipsit astfel comunitatea românească din Dobrogea de purtătorii rafinați de spiritualitate, care să-i definească specificul și să-i sintetizeze programatic nevoile, să-i lumineze drepturile și să-i catalizeze voința. Iată de ce mișcarea națională a avut, în mod firesc, o ecloziune mai lentă, cu caracter preponderent popular și empiric. Diciens, cojani, mocani reușiți „din toată românimea”, români și-au „descoperit”, nemijlocit, apartenența la neam în oglinda „imaginii celuilalt”, au asimilat înțelesul țărănesc al marilor idei despre patrie, națiune, interes național, peste care interese tot mai concrete au creat necesitatea, legând punți durabile peste Dunăre. Orientarea spre România, tot mai prezentă la mijlocul secolului al XIX-lea nu a fost, de aceea, abstractă, conceptuală, valorizată ideologic de o elită națională activă politiceste, cât mai ales expresia înlănțuirii unor nevoi și resorturi identitare comune, care au întreținut și revigorat instinctul natural al „oamenilor locului” și i-au catalizat metamorfoza în conștiință.

DOBROGEEA-PARTE CONSOLIDATĂ A ROMÂNIEI UNITE

Epoca interbelică reușește să ne contureze imaginea unei regiuni integrate, Dobrogea devenind parte consolidată a României unite. Se remarcă faptul că, prin intermediul colonizărilor, s-a reușit consolidarea elementelor românești în zona județelor Durostor și Caliacra, ce fuseseră în permanență supuse diverselor presiuni și intervenții diplomatice, dar și militare, venite din partea țării vecine, Bulgaria.

În paralel, în Dobrogea au fost înregistrate evoluții spectaculoase nu doar în domeniul politic și în cel al spiritualității, ci mai ales în domeniul demografic, treptat provincia începând să se prezinte ca un pion important pe scena politică și militară regională. În plus, pe lângă prezența numeroaselor minorități în zonă (se remarcă minoritatea turcă, cea bulgară, minoritatea rusolipoveană, dar și minoritatea evreiască), a fost sesizată prezența unor elemente noi în primele decenii ale secolului trecut, pe fondul ascensiunii fără precedent (nu doar la nivel zonal, ci și european), a fenomenului nazismului, căruia i s-a alăturat cel al tot mai puternicei Uniuni Sovietice.

În acest context, se impune a se remarca nu doar colonizarea românilor, ci și fenomenul emigrării populației turce și tătare, sub impulsul autorităților

turce, ce își doreau nu doar o repopulare a Anatoliei, ci și a altor zone din fostul vast Imperiu Otoman.

În condițiile unei reduceri considerabile a numărului locuitorilor din zona Dobrogei, autoritățile române au adoptat o serie de măsuri culturale, dar și economice, în paralel cu realizarea unei selecții amănunțite a diverselor categorii sociale ce intenționau să își întemeieze un cămin în zonă. Așa se face faptul că nu doar numeroasele acte legislative ce au fost în mod special dedicate teritoriului Dobrogean, ci și Constituția României din anul 1923 au reușit să contribuie substanțial la modelarea mișcărilor sesizate la nivelul populațiilor din zonă, cu precădere între anii 1918 – 1940, acestea fiind semnificative, prin comparație cu cele semnalate în restul regiunilor românești, cu toate avantajele conferite zonei, nu doar în domeniul economic și politic, ci la nivel social.

Ulterior realizării întregirii României, populația acesteia a început să crească, ulterior primei conflagrații mondiale aceasta apropiindu-se de valoarea de 15 milioane de locuitori, cu mențiunea că structura natalității se raporta în prisma rezultatelor anterioarelor recensăminte, ce fuseseră realizate de administrația țaristă (anul 1897) și cea austriacă (anul 1910).

Conform documentelor, în cursul anului 1923, în cadrul populației din România, al cărei număr se apropia de 16 milioane, se remarcă următoarea repartizare etnică:

- Români - 74,9%
- Unguri și secui - 8,4%
- Evrei - 5%
- Germani - 4,3%
- Bulgari - 1,5%
- Turci și tătari – 1,0% (Șandru, 1980).

La nivel național, în primii zece ani ai perioadei interbelice, se remarcă o constantă evoluție pozitivă a cetățenilor români, în toate provinciile românești.

Spre exemplificare, doar în zona Transilvaniei, numărul românilor a crescut între anii 1919-1930 cu aproape 1,3 procente, respectiv de la cota de 57,1% din totalul populației, la valoarea de 58,3%, în vreme ce numărul etnicilor unguri a crescut cu un procent de 0,2%, germanii fiind cei care au pierdut un procent de 0,1%. În Dobrogea însă, în perioada anterior menționată, s-a remarcat menținerea echilibrului înregistrat anterior, între românii din zonă și restul naționalităților, atât în ceea ce privește mediul urban, cât și în mediul rural.

În conformitate cu datele privind populația existentă în zona Dobrogei la finele primei conflagrații mondiale (respectiv în anul 1918), în Dobrogea Veche se înregistrau 381.430 de locuitori, în vreme ce în zona Cadrilaterului numărul acestora atingea valoarea de 287.215 (Șeișanu, 1928).

Din totalul acestora, 33,5 procente erau reprezentate de români (respectiv 223.027), 25,9 % erau bulgari (în număr de 173.074), populația turcă și tătară reprezentând un procent de doar 26,5% (respectiv 177.166 persoane) (Șeișanu, 1928). Zece ani mai târziu, procentul românilor din zona Dobrogei a crescut cu doar 7,57 procente, numărul turcilor și al tătarilor înregistrând o scădere de 3,85%, în vreme ce numărul bulgarilor s-a redus cu aproximativ 1,6% (Șeișanu, 1928).

În anul 1923, în zona Cadrilaterului, structura etnică a populației era una deosebit de interesantă, în toate orașele acestuia predominând populația turcă, urmată de cea bulgară. Astfel, cei mai mulți români se înregistrau în localitatea Turtucaia (4364), din totalul populației (8400 locuitori), 2285 fiind turci, 1699 bulgari și doar 14 evrei (Șeișanu, 1928). Cei mai mulți turci se semnalau în localitatea Bazargic (7540), unde numărul bulgarilor era de 7214, al românilor atingea valoarea de 2000, cărora li se adăugau cei 204 evrei și alte 2017 persoane din alte etnii (Șeișanu, 1928). Și în localitatea Silistra predomina populația turcă (4607 persoane) și cea bulgară (4936 persoane), numărul românilor fiind de 2507 și al evreilor de 376 (cel mai mare număr al populației evreiești din zona Cadrilaterului, în anul 1923) (Șeișanu, 1928).

O structură etnică oficială a populației României este conferită de recensământul realizat la data de 29 decembrie a anului 1930, din totalul celor aproximativ 18 milioane de locuitori remarcându-se următoarea delimitare:

- Români - 71,9% români
- Unguri - 7,9%
- Germani - 4,1%
- Evrei - 4,0%
- Ucrainenii, ruteni - 3,2%
- Ruși - 2,3%
- Bulgari - 2,0%
- Turci și tătari - 1,0% (Șandru, 1980).

Făcând o comparație între structura etnică înregistrată în cursul anului 1918 în România și cea consemnată cu ocazia derulării recensământului din anul 1930 vedește că în toate provinciile țării, românii reușeau să dețină majoritatea, cei mai mulți fiind înregistrați în zona Olteniei (un procent de 97,5%), urmați de românii din zona Bucovinei (procent de 44,5%) și de cei din zona Dobrogei (unde românii dețineau un procent de 44,2% din totalul populației) (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003).

Prezența minorităților naționale a fost semnalată în toate zonele țării, cele mai multe fiind înregistrate în Transilvania, în Dobrogea, dar și în Basarabia. Astfel, conform recensământului din anul 1930, dacă în zona Transilvaniei trăiau 58,3% români, 26,7% maghiari și 9,7% germani, iar în zona Basarabiei erau români într-un procent de 57,91%, ruși – urmare a colonizărilor pe care le-a impus puternicul Imperiu Țarist – (procent de 11,74%) și ucrainenii (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003) (procent

de 10,51%), în Dobrogea, din totalul celor 815.475 persoane, românii reprezentau un procent de 44,22%, urmați de bulgari (procentul acestora fiind de 23,06%) și de turci și tătari (procentul acestora ajungând la 20,89%) (Șandru, 1980).

Se remarcă faptul că, în ciuda demersurilor culturale și economice ale autorităților, anterior menționate, Dobrogea era provincia cea mai slab populată din România înaintea declanșării celei de-a doua conflagrații mondiale. În privința mediilor de locuire din România, conform recensământului din anul 193, marea majoritate a populației locuia în mediul rural (respectiv un procent de 77,78%), în mediul urban ducându-și existența doar un procent de 22,2% (Șandru, 1980).

În mediul urban, majoritari erau românii (procentul acestora fiind de 58,6%, urmați de evrei - un procent de 13,6%, de unguri (respectiv 11,2%) și de germani - un procent de 5,3%. Tot românii erau majoritari și zona Olteniei (un procent de 91,7%), în Muntenia (procent de 82,3%), în zona Moldovei (procentul fiind de 70,8%) și în zona Dobrogei (procent de 52,3%) (Șandru, 1980). Dacă în mediul urban, la nivelul întregii României, în anul 1930, procentul românilor înregistrat cu ocazia recensământului a fost de 58,6%, în mediu rural acesta a atins valoarea de 75,3%, poziția secundă fiind ocupată de unguri - procent de 7,1%, de germani - 3,8% și de ucraineni și ruteni - procent de 3,7%.

Românii au fost dominanți în marea majoritate a provinciilor românești (Ciornea, 2017), singurele excepții fiind Bucovina (unde procentul acestora, în raportul cu restul populației, era de 48,7%) și Dobrogea, zonă în care românii reprezentau doar 41,6% din totalul populației (Șandru, 1980).

Conform datelor aceluiași recensământ din anul 1930, în zona Dobrogei populația era una tânără, grupele de vârstă cuprinse în intervalul 0-30 de ani deținând un procent de 67%. În urma intervențiilor administrației românești în zonă, s-a remarcat creșterea importanței politice și economice a Dobrogei, astfel că în cursul anului 1937 județul Constanța era cel mai populat al țării, el fiind locuit de nu mai puțin de 281.483 persoane, cu 12,39% mai mult decât populația înregistrată în cursul anului 1918 și cu 11,2% mai mult în raport cu datele înregistrate în anul 1930. Românii erau majoritari în județul Constanța (ei reprezentând un procent de 66,2%), precum și în județul Tulcea (unde procentul era de 62,6%), ei poziționându-se pe locul al treilea în Durostor (doar 19 procente din totalul populației erau români), precum și în Caliacra (22% din locuitori români) (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003).

În Caliacra, unde românii se poziționau abia pe locul al treilea din totalul populației, majoritari erau bulgarii (procentul acestora fiind de 42,4%), aceștia ocupând locul al doilea în Constanța (cu un procent de 8,9%) și în Durostor (procentul fiind de 34,2%)

și locul al treilea în Tulcea (cu un procent de 10,6%). În Durostor majoritari sunt turcii și tătarii, care dețineau un procent de 42,8% din totalul populației, aceștia poziționându-se pe locul al doilea în Caliacra, cu un procent de 25,7% (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003).

În ceea ce-i privește pe rușii-lipoveni, aceștia au reușit să ocupe poziția a doua în județul Tulcea, după majoritarii români, cu un procent de 12,2%. În perioada mării crize, ce a afectat puternic și zona Dobrogei, se remarcă o influență deosebită asupra sporului natural, cu mențiunea că în Caliacra s-a înregistrat în cursul anului 1931 cel mai mic procent al sporului natural, calculat la o mie de locuitori - acesta fiind de numai 5,6% (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003).

Nu același lucru se poate spune și despre județul Tulcea, care în ultimii zece ani interbelici a înregistrat un spor natural anual de 22,6 la o mie de locuitori. Și județul Constanța a avut un spor natural ridicat în perioada anterior menționată, media anuală înregistrată fiind de 18,4. Următoarele locuri au fost ocupate de Caliacra (unde sporul natural a fost de 14,9) și de Durostor, cu un spor de 13,2 (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003).

În privința mortalității infantile, din păcate, în perioada interbelică România se poziționa pe primul loc în Europa, în România înregistrându-se, la mia de locuitori, un număr de 20 de decese infantile. În ceea ce privește situația în Dobrogea, aceasta s-a dovedit a fi mai gravă decât cea înregistrată la nivel național, din cauza situației sanitare din zonă, deosebit de precară, precum și a perioadei mari de timp în care s-au reflectat efectele determinate de marea criză. Astfel, cele mai puțin afectate au fost județul Tulcea (indicele fiind de 20,6) și județul Constanța (unde indicele a atins valoarea de 21,2), spre deosebire de Caliacra (unde valoarea înregistrată a fost de 22,0) și implicit de semnificativa valoare înregistrată în Durostor, respectiv 26,8 (Agrigoroaiei și Scurtu, 2003).

La o simplă analiză a datelor recensământului, anterior menționat, se poate sesiza faptul că în anul 1930, în județul Constanța se găsea un număr de șapte orașe, alte cinci orașe fiind în județul Tulcea și respectiv șase orașe în Cadrilater.

Atât în mediul urban din județul Constanța, cât și în cel din județul Tulcea, românii erau populația majoritară, aceștia deținând un procent de 68,7% și respectiv de 64,7%. În Durostor, procentul etnicilor români era de 40%, el ajungând în Caliacra la doar 15,4 procente (Rădulescu și Bitoleanu, 1979).

Pe întreg teritoriul așa-numitei Dobrogea Veche românii erau majoritare în nu mai puțin de 152 de sate (în perioada 1918-1921), numărul acestora crescând la 177 în perioada 1937 - 1938.

Ulterior păcii de la București (7 mai 1918) a fost luată din nou în calcul ideea creării unor colonii militare în zonele de colonizare Șabla- Bazargic -

Balcic, foștii luptători din Regimentul 9 Vânători și 40 Călugăreni primind ajutoare financiare pentru ridicarea unor locuințe, precum și loturi de câte 25 de hectare. Conform legii pentru realizarea reformei agrare a Vechiului Regat, ce a fost adoptată la mijlocul anului 1921, se impunea necesitatea colonizării diverselor regiuni în care populația nu era una deasă, precum și ordinea de împroprietărire a locuitorilor din aceste zone, incluzând și persoanele demobilizate, ce deseori au fost, cu bună știință, excluși de pe listele speciale, context în care s-a impus necesitatea aplicării stricte a legii împroprietăririi, în vederea evitării oricăror nemulțumiri. Noua lege i-a nemulțumit pe românii din aceste zone, contrariați de faptul că bulgarii au reușit să se împroprietărească, inclusiv „dezertorii din armata română” (Roman, 1935).

O situație deosebită s-a înregistrat în zona Deltei, Regiunea Agricolă excluzând de la împroprietărire toate persoanele ce nu aveau situația militară clară, incluzând fie neprezentarea acestora la încorporare, fie faptele reprobabile comise de acestea pe perioada satisfacerii stagiului militar (precum dezertarea).

Toate eforturile autorităților statului român au fost parțial blocate fie de erorile regăsite în listele colonizării, fie de amânarea împroprietăririi, o soluție venind prin intermediul Legii colonizării din luna iulie a anului 1930, ce întredvedea posibilitatea de a se strămuta pe loturile ce erau disponibile ori pe loturile ce rezultau ca urmare a comasării și, respectiv, a Legii dedicate vânzării teritoriilor înspre șefii coloniilor militare, din luna aprilie a anului 1932, prin intermediul căreia se permitea vânzarea loturilor de 75 de hectare, în condițiile stabilirii pe teritoriul dobrogean.

Sumele alocate construirii unor noi locuințe s-au dovedit a fi insuficiente, deseori multe familii fiind obligate să trăiască în condiții de mizerie. Numai în Constanța s-au ridicat doar 600 de locuințe, restul coloniștilor fiind deseori obligați să trăiască în condiții improprie sau chiar în bordeie de pământ, situația dăinuind până în anul 1928 (Șandru, 1980). În ultimii zece ani ai perioadei interbelice, autoritățile au acordat în Durostor numai terenurile de la graniță, doar tinerilor căsătoriți, ce aveau satisfăcut stagiul militar și aveau capacitatea de a-și întreține familiile, dar și de a contribui la eforturile dedicate menținerii ordinii în zonă.

În toată zona de sud a Dobrogei, vreme de două decenii, s-a reușit crearea a nu mai puțin de 279 de centre de colonizare, dedicate unui număr aproximativ de 19 mii de capi de familie, investițiile ridicându-se în Caliacra la valoarea de 146.862.846 de lei, în vreme ce în Durostor acestea au ajuns la suma de 84.295.550 de lei (Lazia, 1997).

În perioada anilor 1924-1928, pe un total de 75.446 hectare de teren arabil și un număr de 1716 islazuri s-a reușit așezarea în Constanța a unui număr de

1.715 persoane, fiecărei familii fiindu-i acordat un lot de teren de șase hectare, două mii de metri pătrați loc pentru ridicarea locuinței și un hectar de pășune (Lazia, 1997). Procesul colonizării nu include însă județul Tulcea, datorită numeroaselor nemulțumiri ale oficialilor Ministerului Agriculturii privind presiunile locale, ce aveau în vedere să-i determine pe coloniști să își abandoneze loturile.

Nu după mult timp, se remarcă faptul că terenurile sunt insuficiente și pentru locuitorii zonei Dobrogei, aceștia începând să se intereseze cu privire la șansele de a se coloniza în alte zone, aspect care va pune o presiune deosebită pe autoritățile din Tulcea. Aspectul ajunge și în atenția Ministerului Agriculturii și Domeniilor, care sesizează autoritățile locale cu privire la faptul că zona în sine era dedicată colonizării, motiv pentru care o colonizare a locuitorilor acesteia ar fi fost cu totul nepotrivită.

La rândul lor, autoritățile locale dobrogene atrag atenția asupra numeroaselor efecte generate în teritoriul de proiectul colonizării, printre care se remarcă: conturarea unor categorii de persoane ce riscau un nivel de trai deosebit de scăzut, în condițiile alocării unor terenuri nefertile; impozitarea ilegală a coloniștilor dar și învrăjbirea coloniștilor cu locuitorii originari din zonă etc.

De asemenea, procesul de colonizare în Dobrogea a determinat numeroase probleme în domeniul dedicat finanțării localităților, ce nu mai dispuneau de terenurile ce ar fi putut fi supuse arendării. De altfel, în cursul anului 1938, localitatea Chilia Veche s-a văzut obligată să le cedeze peste 60 de hectare coloniștilor din localitatea Ostrovu Tătaru, în vederea românizării Deltei Dunării, pe acest teren ulterior fiind construite peste 200 de case.

Administrația din Tulcea a venit în anul 1935 cu propunerea colonizării în zona Deltei Dunării, pe o suprafață de peste opt mii de hectare, a aromânilor și a bucovinenilor, cu încălcarea ordinii prevăzute în lege, respectiv omiterea orfanilor, a veteranilor, a văduvelor, precum și a invalizilor. Conform statisticilor privind originea românilor ce au fost colonizați pe teritoriul Dobrogei, până în anul 1940, cei mai mulți dintre aceștia erau originari din Oltenia și Muntenia (respectiv un număr de 17.066 persoane), urmați de transilvăneni (8605 persoane), de moldoveni (4.447 persoane), de basarabeni (2.456 persoane), dar și de bucovineni (numai 62 de persoane) (Popoiu, 2001).

CONCLUZII

Caracterul particular, specificitatea dialogului interetnic, intercultural și interconfesional din Dobrogea nu poate fi înțeles în afara contextului istoric. Trebuie să luăm în calcul, pe de o parte, limitele impuse acțiunii politice în Dobrogea față de Principate, cu statutul lor de autonomie (de unde

și raportarea distinct) iar, pe de altă parte, receptarea și integrarea față cu politica europeană. Regimul otoman, relativ tolerant față de naționalități, a avut, la rândul său, o funcție moderatoare în planul acțiunii sociale și politice a românilor dobrogeni. Considerând aceste condiționări obiective, este de observat că, la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, conștiința națională era o realitate printre românii dobrogeni, tinzând spre forme de exprimare tot mai consistente și cu o finalitate ce-i orienta, virtual, spre Principate/ România. Intrarea oficială a Dobrogei în dezbaterile internaționale a survenit într-un moment în care evoluția istorică, sub toate aspectele, o orienta, evident, spre România, ca imperativ comun al dezvoltării viitoare, iar comunitatea românească se trezise la conștiința națională. Împrejurările în care aceasta s-a împlinit, circumscrise proclamării și cuceririi independenței, puneau însă, iarăși, statul român sub imperiul caracterului preeminent al

rațiunilor de ordine europeană și, subsecvent acestora, al hotărârilor „despre noi, fără noi”. Noul statut internațional al României avea să consacre, în consecință, ceea ce românii împliniseră dar cerințele salvării „unui prezent plin de amenințări” au dictat diplomaților reuniți la Berlin compromisul în chestiunea Basarabiei. Printr-un „aranjament de ordine europeană”, Dobrogea era „reunită” cu România, restituind țării „polul” maritim vital asigurării securității, libertății și împlinirii mandatului său european la Gurile Dunării și suprimând, totodată, rolul nefast de „punte” militară pentru interese străine. În ipostază dobrogeană, ciclul istoriei românești se repeta: într-un moment de echilibru între acumulările istorice interne și interesele europene, retrocedarea Dobrogei consfințea o nouă etapă a întregirii naționale, etapă ce va coincide, inevitabil, cu o maturizare a dialogului interetnic, intercultural și interconfesional în societatea dobrogeană.

NOTE ȘI REFERINȚE

- [1] Achimescu, Pr. Nicolae (2006). *Religii în dialog*, Iași, Ed. Trinitas, pp. 26-27; Ciornea, Carmen (2015). *Chipul Rugului Aprins*, București, Editura Eikon, pp. 13-18.
- [2] Rădulescu, Adrian and Ion Bitoleanu (1998). *Istoria Dobrogei*, Constanța, Editura Ex Ponto, *passim*.
- [3] Brătianu, Gheorghe I. (1988) *Marea Neagră. De la origini la cucerirea otomană*, vol. 1, București, Biblioteca de artă, p. 87.
- [4] Demn de menționat este faptul că în momentul invaziei rușilor, în zona cetăților din Dobrogea se găseau concentrați peste 11 mii de soldați - Rădulescu, Adrian and Ion Bitoleanu (1998). *Istoria Dobrogei*, Constanța, Editura Ex Ponto, pp. 234-236.
- [5] A.M.A.E, fond Războiul de independență 1877-1878, vol. 82, dosar 71c.
- [6] *Independența României* (1977), București, Editura Academiei R.S.R., pp. 311-312.
- [7] Giurescu, Constantin (1966). *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, Constanța, Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, pp. 73-64.
- [8] Rădulescu, Adrian and Ion Bitoleanu (1979). *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, p. 277.
- [9] Rădulescu, Adrian and Ion Bitoleanu (1979). *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, p. 298.
- [10] Arbore, Alexandru (1930), *Noi informații etnografice, istorice și statistice asupra Dobrogei și a regiunilor basarabene învecinate Dunării*, anul 1930, în „Analele Dobrogei”, nr. X, p. 90: „După preliminările de pace de la San-Ștefan și după pacea de la Berlin au mai avut loc două mari exoduri de populațiune turcească. O corespondență din Constantinopol de la sfârșitul lunii Aprilie arată că la Adrianopol se refugiase din Rumelia orientală 50-60.000 de emigranți”.
- [11] Agrigoroaiei, Ion, Benditer, J. și Boicu, Leonid (1980), *România în relațiile internaționale: 1699-1939*, Iași, Editura Junimea, p. 134.
- [12] Conform mențiunilor regăsite în publicația *Farul Constanței*, anul 1881, nr. 36 și 37 din 18 și 25 ianuarie, nr. 38, 39, 40, 41 din februarie 1881.
- [13] Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), dosarul 263 din anul 1878, fila 38.
- [14] Ciachir, Nicolae (1977). *Războiul pentru independența României în contextul european, 1875-1878*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, pp.132-133; *ibidem*, pp.286-288.
- [15] Stanciu, M. (1993), „Din viața politică dobrogeană. Legea pentru recunoașterea drepturilor politice depline locuitorilor provinciei”, în Colegiul pedagogic „C.Brătescu”. *Valori ale civilizației românești în Dobrogea*, Constanța, pp. 54-58.
- [16] Șandru, Dumitru (1980), *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, Editura Academiei R.S.R., pp. 49-50.
- [17] Seișanu, Romulus (1928), *Dobrogea. Gurile Dunării și Insula Șerpilor*, București, Editura Ziarul „Universul”, pp. 195-197.
- [18] Dumitru Șandru (1980), *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, Editura Academiei R.S.R., pp. 50-52.
- [19] Agrigoroaiei, Ion și Scurtu, Ion (2003). „Locul României în Europa, Istoria românilor”, în *** *Istoria românilor*, volumul VIII, București, Editura Enciclopedică, pp. 31-33.
- [20] Șandru, Dumitru (1980). *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, Editura Academiei R.S.R., pp. 50-52.
- [21] Ciornea, Carmen (2017). *Sandu Tudor și asociațiile studențenești creștine din România interbelică*, București, Editura Eikon, *passim*.
- [22] Șandru, Dumitru (1980). *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*. Iași, Editura Academiei R.S.R., pp. 50-52.
- [23] Agrigoroaiei, Ion și Scurtu, Ion (2003). „Locul României în Europa, Istoria românilor”, în *** *Istoria românilor*, volumul VIII, București, Editura Enciclopedică, p. 32; Șandru, Dumitru. *Populația rurală a României ...*, p. 50 și 52.
- [24] Rădulescu, Adrian și Ion Bitoleanu (1979). *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, pp. 432-436.
- [25] Roman, M. (1935) *Iredenta bulgară în Dobrogea*, în „Analele Dobrogei”, An XVI, 1935, pp. 10-12.

- [26] Șandru, Dumitru (1980), *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, Editura Academiei R.S.R., pp. 60-63.
- [27] Lazia, Liliana (1997). *Câteva considerații privind fenomenul antroponimic în Dobrogea*, în „Analele Dobrogei”, Serie Nouă, nr. 1, an 14, Constanța, p. 66.
- [28] Popoiu, Paulina (2001). *Antropologia habitatului în Dobrogea*, București, Editura Oscar Print, București, p. 95-97.